

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

СТРИГА Е. В.

**Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
«Сучасна китайськомовна проза»**

Одеса – 2019

УДК: 82–3: 82.06(510)(072)

Друкується за рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №__ від _____)

Розробник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання Е. В. Стрига

Рецензенти: : В.І. Рижих – кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Чжан Ябін – викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Сучасна китайськомовна проза» / укл. Е. В. Стрига. – Одеса : Університет Ушинського. – 26 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 09.07.2018 року № 1/9-434 «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення» і містять короткий зміст лекцій, практичних занять, глосарій, літературу і т. ін.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тексти лекцій.....	5
Теми практичних занять.....	9
Модульні контрольні роботи.....	10
Глосарій.....	11
Структура, оформлення та захист реферату.....	20
Теми рефератів.....	21
Залікові питання.....	23
Рекомендована література	24

ВСТУП

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Сучасна китайськомовна проза» призначені для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (китайська)) містять короткий зміст лекцій, практичних занять, модульні контрольні роботи, глосарій, структуру та теми проектів, залікові питання та літературу. Можуть бути використаними для самостійного опрацювання навчального матеріалу з означеної дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни слухач повинен:

- **знати:** особливості основних напрямків сучасного літературного процесу, основних особливостей творчості провідних прозаїків, основних фактів життя та творчості провідних китайських письменників, основних прийомів й методів літературознавчого аналізу китайськомовної сучасної прози;

- **уміти:** *аналізувати* стилістичні та жанрові особливості літературної прози китайських авторів; *перекладати* зі словником сучасний художній текст; адекватно *застосовувати* основні прийоми й методи літературознавчого аналізу творів сучасних письменників; *творчо читати й осмислювати* літературну прозу на особистому рівні.

ТЕКСТИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Література Китаю в XIX – початку XX ст. Проблеми і завдання вивчення сучасної китайської літератури.

Багато вчених роблять акцент на унікальності та неповторності розвитку літературного процесу в Китаї. незважаючи на шедеври давнини і середньовіччя, багата літературна спадщина, потужно розвинені літературні традиції, внутрішні резерви китайської літератури вичерпалися, її позиції як лідера літературного процесу в загальносвітовому і гуманітарному плані губляться практично повністю. На початку XIX століття в Китаї поступово відбуваються зміни, що означали перехід до нового часу, виникає трансформація суспільно-політичної думки. Однак цей період в історії китайської літератури відзначений занепадом усіх традиційних жанрів, включаючи жанри сюжетної прози і драматургії, засиллям епігонства.

На початку XIX століття в Китаї відбуваються зміни, що означали перехід до нового часу, виникає трансформація суспільно-політичної думки. Однак цей період в історії китайської літератури відзначений занепадом усіх традиційних жанрів, включаючи жанри сюжетної прози і драматургії, засиллям епігонства. До середини XIX ст. у царині красного письменства з'являються літератори, які ставлять під сумнів класичні канони, кажуть про переосмислення традиційних жанрів і стилів, звертаються до нових тем. Передові люди того часу критикують «політику духовної самоізоляції», ними керувало бажання вивести Китай з економічної відсталості шляхом освоєння досягнень Заходу, прилучення до нових суспільно-політичних ідей.

Тема 2. Літературна революція як складова частина «руху 4 травня».

Події 4 травня 1919 р. прискорили розвиток суспільно-політичної думки, сприяли формуванню основних напрямків «Літературної революції» (Веньсює гемін 文学革命), яку історики та політологи розглядають як складову частину «Руху 4 травня 1919 року». Знаменням часу було швидке розвиток і активний наступ нової

ідейної течії – так званого руху за нову культуру, розгорнувся в Пекіні і Шанхаї. Під гаслом «Наука і демократія!» це рух об'єднав найбільш передову, молоду і освічену частина китайської інтелігенції.

На самому початку ХХ ст. були сформовані перші групи студентів для вивчення різних дисциплін в Американських вузах. На початку століття китайських студентів, які навчаються в Європі, було дуже мало. На майбутнє Китаю молодь дивилася оптимістично, що визначалося визнанням і прийняттям досягнень найбільш розвинених зарубіжних країн, де вони навчалися. З 1917 по 1927 рр. Китай наповнює потік перекладної західної літератури, яка багато в чому служила зразком для вітчизняних літераторів, які стали писати «у новій манері».

Китайські критики, оцінюючи досягнення «літературної революції», виділяють основні періоди: 1) перший етап: від 1915 р., тобто виходу першого журналу «Синь цінньнянь» до 4 травня 1919 г. На цьому етапі вся увага була зосереджена на обговоренні переваг та недоліків східної і західної цивілізації, загального і відмінностей між ними; 2) другий етап: етап власне «Рух 4 травня 1919 р.» Поглиблюється обговорення проблеми західної і східної культури, яка переростає в проблему «старого» і «нового». Стаття Лі Дачжао «Що таке нова література»; 3) третій етап: 1919 – 1922 рр. цей етап пов'язують зі статтями Лян Цичао «Записки про подорож до Європи, зафіксовані в серці», 1920 р. (поїздка до Європи в 1918 р. на Паризьку мирну конференцію), «Культура Сходу і Заходу і їх філософія», 1922 р.

Тема 3. Життя і творчість Лу Сіня.

Лу Сінь є автором великої кількості статей про важливі події житті Китаю та інших країн: збірники «Гарячий вітер» (1925), «Під розкішним балдахіном» (1926), «Дозволяється розмовляти про погоду» (1934) та інші. Він багато зробив для популяризації у Китаї іноземної літератури, особливо російської та радянської. Лу Сінь переклав «Заповіт» Тараса Шевченка.

Тема 4. Ліга лівих письменників Китаю.

У 1928-1929 рр. з'являється ряд статей Лу Сіня «Револьюційна література», «Література революційної епохи», «Література і революція», «Класовий характер літератури » та ін., основна думка яких зводиться до заклику, адресованому передовим письменникам, створювати твори, що оспівують революцію, закликають до перебудови Китаю, до знищення старого і утвердження нового. У 1930 р. основною подією в літературному житті Китаю стало створення «Ліги лівих письменників Китаю» (Чжунго Цзоі цзоцзя лянмен «中国 左翼 作家 联盟 ») - організації китайських пролетарських літераторів, секції Міжнародного об'єднання революційних письменників (МОРП). З перших днів роботи Ліги її очолили Лу Сінь і діяч КПК Цюй Цюбо (瞿 秋白, 1899 -1935). Ліга об'єднала понад 50 письменників Мао Дунь, Фен Сюефен 冯雪峰 (1903-1976), Тянь Хань, Ся Янь 夏衍 (1900-1995), Сяо Хун 萧红 (1911-1942), Дін Лін 丁玲 (1904-1986) і ін.

Тема 5. Нові теми в китайській літературі початкового етапу соціалістичних перетворень (1949-1956 рр.).

Несприятливий для розвитку літератури період війн тривав у Китаї до 1949 року, коли було проголошено Китайську Народну Республіку. З її появою пов'язують другий етап китайської літератури ХХ століття – новітню літературу. Саме тоді виникли нові політичні умови й реалії, на які не могла не зреагувати й література. Хоча її основні завдання продовжували вбачати в тому, щоб висвітлювати нагальні соціальні проблеми.

Тема 6. Маоїзм у літературі Китаю напередодні «культурної революції»(1956-1974 рр.). «Культурна революція» та її наслідки (1965-1976 рр.) для літератури. Відображення подій «культурної революції» у творчості сучасних китайських авторів.

Маоїзм вважає, що всю попередню культуру необхідно знищити і створити культуру заново — на порожньому місці — нову «пролетарську комуністичну культуру». На практиці в Китаї в часи панування маоїзму знищували книги, бібліотеки, храми, монастирі, релігію і пропонували твори Мао Цзедуну як єдино можливий фундамент нової культури. Як казав Мао Дзе-дун: «Якщо вмієш читати — читай тільки твори Мао, якщо вмієш писати — пиши тільки да-цзи-бао!» (Да-цзи-бао — короткі гасла політичного змісту). Як фундамент «нової культури» пропонувалась «червона книжечка» — цитатник Мао Цзедуну — збірник висловлювань Мао, що був виданий накладом більше мільярда примірників і був обов'язковим для вивчення на пам'ять всім членам суспільства. Як у свій час сказав Мао Цзедун: «Якщо ти один день не читав твори Мао — у тебе з'являться сумніви, якщо ти два дні не читав твори Мао — ти скочуєшся в болото опортунізму, якщо ти три дні не читав твори Мао — ти не зможеш більше жити».

Тема 7. Життя і творчість Мао Дуня і Ба Цзіня.

Мао Дунь один із засновників Товариства вивчення літератури (1921). Брав участь в революції 1924-27. Виступав як публіцист, літературознавець, критик, перекладач (1917-27). Поширював реалістичну літературу великого, популяризував кращих письменників Росії і Західної Європи. Автор літературних робіт: «Вивчення персонажів» («Жень-Уди янь-цзю», 1925), «Китайська міфологія» (1925), «Вступ до вивчення прози» (1928) і ін. З критичних робіт цього періоду виділяється стаття «Про Лу Синь» (1927) — одна з перших розгорнутих характеристик творчості письменника.

Ба Цзінь писати почав у 1927. Перша повість «Загибель» (1929) і трилогія «Кохання» (1931–1933) — про вплив революційних ідей на інтелігенцію. Життю гірників присвячено повісті «Сніг» та «Рудокопи». В романі «Вогонь» (1941) зображено боротьбу молоді проти японської агресії. Б. не раз ідвідував Північну Корею, написав три книги нарисів про подвиги китайських добровольців. Йому

належать переклади творів М. Горького. Ба Цзінь — активний учасник міжнародного руху за мир. Заступник голови Спілки письменників Китаю.

Тема 8. Творчість Ван Мена і Лао Ше.

Основна тема творів Ван Мена – інтелігенція і партробітники; змістовна надія – рух свідомості від колишньої скутості до звільнення від догм, до визнання самоцінності особистості. Творча манера письменника найбільш яскраво проявляється в оповіданні, він тяжіє до широкого і глибокого підтексту, розгалуженої асоціативності. Характерний для нової літератури реалізм в його творчості збагачений прийомами «потoku свідомості», символікою, підвищеним інтересом до психологічних нюансів. Проза Ван Мена есеїстична за манерою, іронічна і суб'єктивна, в ній сильна сатирична струмінь, її національне коріння сягають кращим класичним зразкам.

Лао Ше (літературний псевдонім, справжнє ім'я – Шу Шеюй) – видатний китайський письменник. Народився Лао Ше в Пекіні, 4 лютого 1898, в сім'ї бідняка. Сам факт народження Лао Ше в бідній родині мав чимале значення в його подальшому творчому житті. Письменник незмінно зображує у своїх творах людей праці, незаможних і знедолених. Художні твори Лао Ше – його романи, оповідання та п'єси – сповнені глибокого співчуття до гіркої долі бідняків, до важкого життя принижених і ображених, просякнуті справжнім гуманізмом, людяністю.

Тема 9. Сучасна драма Китаю.

Китайська драматургія розвивалася на демократичної та соціалістичної основі, вбираючи в себе багатющий досвід світової, а перш за все російської класичної і радянської драматургії, горьківські традиції соціалістичного реалізму. Виховані на національній класиці і іноземній літературі китайські драматурги проклали нові шляхи в китайському драматичне мистецтво. Неприйняття дійсності закономірно призвело до новаторства. Китайські драматурги відкривали нових героїв, знаходили нові для національної літератури драматургічні конфлікти. При розгляді проблеми

літературного впливу літературознавці вказують на те, що найчастіше перекладені художні твори ставали явищем національної літератури і вставали в один ряд з оригінальними творами, збагачуючи місцеву літературу суттєвої проблематикою, новими художніми формами та естетичними настановами. В історії китайської драми і театру початку ХХ ст. виділяють два етапи: перший – просвітницька драма, виникнення еклектичних перехідних форм («нові п'єси в сучасних костюмах», «цивілізована драма» та ін.); другий – національна адаптація зарубіжної драми, народження драматургії нового Китаю, родоначальником якої був Тянь Хань.

Тема 10. Новітня китайська проза.

З початком «культурної революції» практично припинилося видання нових художніх творів і перекладів. Призупинилася також діяльність Союзу китайських письменників (він був створений в 1953 р.), в 1966 р. перестало видаватися багато літературних журналів. Порівняльне поліпшення ситуації настало на початку 70-х рр. У 1972 р. було випущено або перевидано понад 100 найменувань книг, в тому числі романів, повістей, збірок оповідань, віршів, пісень, правда, велика частина з них була представлена класикою – романи «Сон у червоному теремі», «Подорож на Захід», «Річкові заплави», «Трицарство». Більшість знову виданих книг написано «авторськими колективами», їх тематика дуже обмежена. Окремі книги розповідають про важке життя народу при гоміндановському режимі, про кооперування села, присвячені армії, пропаганді її особливої ролі в житті країни. Більшість китайських професійних літераторів в творчу роботу не включалася.

Однак, 2000 рік став знаменним для сучасної китайської літератури, Нобелівська премія з літератури була присуджена китайському письменникові, Гао Синцзянь (高行建, 1940 р.). Високої нагороди він удостоєний за твори, відмічені універсальним відображенням дійсності і стилістичним майстерністю, що відкрили новий шлях китайській літературі. Дивовижний стиль Гао, який був так високо відзначений Нобелівським журі, складався під впливом китайської традиційної

філософії, багатівікової культури і під впливом самих передових європейських літературних течій.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми
1.	Література Китаю в ХІХ – початку ХХ ст. Проблеми і завдання вивчення сучасної китайської літератури.
2.	Літературна революція як складова частина «руху 4 травня».
3.	Життя і творчість Лу Сіня.
4.	Ліга лівих письменників Китаю.
5.	Нові теми в китайській літературі початкового етапу соціалістичних перетворень (1949-1956 рр.).
6.	Наступ маоїзму на літературу Китаю напередодні «культурної революції» (1956-1974 рр.).
7.	Життя і творчість Мао Дуня і Ба Цзіня.
8.	Творчість Ван Мена і Лао Ше.
9.	Сучасна драма Китаю.
10.	Новітня китайська проза.

МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

1. Сформулюйте сутність проблеми літератури Китаю в ХІХ – початку ХХ ст.
2. Проаналізуйте літературну революцію як складову частини «руху 4 травня».
3. Опишіть сутність ліги лівих письменників Китаю.
4. Опишіть життя і проаналізуйте творчість Лу Сіня.

Змістовий модуль 2.

1. Сформулюйте нові теми в китайській літературі початкового етапу соціалістичних перетворень (1949-1956 рр.).
2. Поясніть роль маоїзму в літературі Китаю напередодні «культурної революції» (1956-1974 рр.).
3. Опишіть життя і проаналізуйте творчість Мао Дуня і Ба Цзіня.
4. Проаналізуйте творчість Ван Мена і Лао Ше.
5. Опишіть сучасна драма Китаю.
6. Опишіть новітня китайська проза.

ГЛОСАРИЙ

Автобіографія (грецьк. *autds* — сам, *bios* — життя, *grapho* — пишу) — літературний жанр, головним героєм якого (в літературному сенсі) є сам автор; основа автобіографістики, що включає, крім автобіографії, мемуари (спогади), щоденники, почасті й листування, а також автобіографічні художні твори.

Автор (лат. *au(c)tor* — засновник) — митець, котрий реалізувався у літературному чи будь-якому іншому художньому творі. Усвідомлення самотнього авторства як категорії, відповідної творчій, неординарній особистості, виникло у зрілий період еволюції мистецтва, на стадії переходу від фольклорно-колективного чину до індивідуального.

Актуальність художнього твору (лат. *actualis* — дійовий, справжній, нинішній) — суголосність художнього твору (передусім; — його тематики, проблематики) з сучасністю, його відповідність потребам і смакам читачів того часу, коли твір написаний, опублікований або перебуває у процесі читання (рецепції). А.х.т. — один із критеріїв його оцінки в соціологічній критиці.

Белетристика (англ. *Beііезіеіігев* — красне письменство) — в широкому розумінні — твори оповідної фабульної літератури взагалі, у вузькому — художня проза. Термін «Б.» у західноєвропейському письменстві, де він з'явився завдяки Хр. Ролліну (1726) та Хр. Батеуксу (1746), стосувався поезії, риторики, історичного та

пікантного нарративу, фіксував притаманну Просвітництву тенденцію поступового зближення мистецтва й науки. Часто Б. називають прозу (романи, повісті, новели, есе), для якої характерні трансформація фабули у гострий сюжет, інтрига, несподівані перипетії, що викликають жвавий читацький інтерес. Такі твори репрезентовані доробками О. Дюма (батьком і сином), А. Конан-Дойля, Р. Бредбері, С. Лема та ін. Все частіше в сучасному літературознавстві Б. позначає легку, жваву, розважальну, доступну, «формульну» розповідь про якусь подію чи наукову проблему, відому постать з метою її популяризації, здебільшого розраховану на «наївного» реципієнта, вважається різновидом масової літератури.

Бестселер (англ. best — кращий і sell — продаватися) — книга, що видається великим тиражем, враховуючи читацький попит чи комерційні інтереси, часто зумовлені модою.

Бібліотека (грец. biblion — книга і theke — сховище) — установа культури, яка здійснює комплектування, збирання, збереження і суспільне використання творів друку, а також інших носіїв інформації (рукописів, рідкісних речей, що підлягають музеєфікації, мають відношення до книги і книжкової справи; мікрофільмів та ін.). Функціонування забезпечується спеціалізованими підрозділами і фахівцями, матеріально-технічними засобами і міжбібліотечними зв'язками. Класифікація ЮНЕСКО (1970) розрізняє Б. національні, вищих навчальних закладів, універсальні, спеціальні, шкільні, масові (публічні).

Брифінг (англ. briefing — інструктаж) — коротка нарада для представників засобів масової інформації, видавничих структур, електронних ЗМІ. Під час такої зустрічі спеціально уповноважені особи викладають позицію офіційних осіб з певного питання або позицію, узгоджену між двома (кількома) сторонами в перебігу переговорів, засідань, конференцій тощо. Б. зазвичай стосується лише викладу інформації, а не тлумачення певних проблем, не має на меті давати відповідь на те чи інше питання. Іноді поширюються прес-релізи, які містять необхідні для журналістів, видавців та ін. учасників матеріали.

Брошура (франц. brochure, від brochet— зшивати) — друкований твір обсягом не менше 5 і не більше 48 сторінок. В історії книговидання Б. стала попередницею журналів і газет. Тематика Б. найчастіше відображала актуальні політичні питання суспільного життя. Широко друкувалися й поширювалися Б. в добу Реформації, в часи англійської та Великої французької революцій.

Видавництво — підприємство (державне, громадське, кооперативне чи приватне), яке здійснює підготовку і випуск (видання) книг, журналів, газет, нот, плакатів та ін. видів друкованої продукції. В. є виробничою ланкою видавничої справи і системи книжкової справи.

Видіння — твір друку, який має самостійне поліграфічне оформлення, встановлені вихідні дані і призначений для поширення вміщеної в ньому інформації. У випадку відсутності даних про автора чи вихідної інформації В. кваліфікується як анонімне або безвихідне. За редакцією тексту В. може бути 2-ге, 3-тє і т. д., а також доповнене, виправлене. Особливим чином оформлюваними є В. кишенькові, мініатюрні, бібліофільські. В. академічне — найповніше наукове В., яке містить критично встановлений текст і його варіанти, оснащені ґрунтовним коментарем і довідковим апаратом. Може включати окремими розділами (томами) художні, наукові твори, щоденники і записи, листи.

Внутрішній монолог — різновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання. Стилістично В.м. оформлюється як внутрішня мова дійової особи з відповідною часовою послідовністю думок, характерними синтаксичними конструкціями, способом вислову тощо. В.м. набирає все більшої ваги у творах українських письменників кінця XIX — початку XX ст. У зв'язку з посиленням психологізму зображення і відповідно до цього жанрово-стильових змін літературних творів, автор дивиться під новим кутом зору на об'єкт спостереження, шукає оптимального співвідношення у зображенні персонажа і його оточення, порушує часове розгортання сюжету, а головне — аналізує стан душі персонажа.

Гуманізм (лат. *humanitas* — людський, людяний) — в етичному плані — моральний принцип, основою якого є переконаність у безмежних можливостях людини та її здатності до удосконалення, вимога свободи й захисту гідності особистості, ідея про право людини на щастя. Вужче — людяність, увага й любов до людини, готовність їй допомогти. У філософському розумінні — це історично змінна система поглядів, сталим складником якої є визнання цінності людини як особистості, її права на свободу, задоволення духовних і матеріальних потреб, розвиток здібностей.

Діалог (грецьк. *dialogos* — розмова, бесіда) — один із типів організації усного мовлення (поряд з монологом), який за своєю формою є розмовою двох або декількох (полілог) осіб. Кількість осіб у Д. — питання неістотне, бо діалогічність мовлення закладена у самій природі мови як засобу спілкування. Д. може вести одна особа, (т.зв. внутрішній Д. — розмова з самим собою) або більше двох осіб. Головною метою виникнення Д. має бути усвідомлення опозиції «Я — ТИ» на тлі «інших».

Епізод (грецьк. *episodion* — те, що сталося; вставка, додаток) — у давньогрецькій трагедії — акти вистав, між якими виступав хор, у сучасній літературі — одна з подій, відносно самостійний компонент сюжету в епічному, ліро-епічному та драматичному творі, органічна ланка в його загальній системі та композиції.

Есе (фр. *essai* — спроба, нарис, начерк) — невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. Характерні ознаки Е. — логічність викладу, що наближає його певною мірою до наукової літератури, дбайливе ставлення до художньої форми.

Життя літературне — сукупність суспільних явищ, що зумовлюють певну літературну епоху. Ж. л. охоплює всі суспільні інституції літературної епохи, котрі є підґрунтям творчої діяльності й спілкування письменників, критиків. Видавців, читачів. Ж. л. визначає рівень літературної культури епохи, панівні в даному

середовищі смаки, уподобання, вартості, суспільне становище письменника, підтримку його з боку суспільних організацій, приватних осіб (меценатство, спонсорство, урядові літературні нагороди і т. д.). Ж. л. активізує діяльність інституцій, що є посередниками між письменником і читачем (бібліотеки, видавництва, книжковий бізнес, літературна критика), а також функціонування осередків формування художніх ідей (літературні журнали, літературні салони, літературні кав'ярні тощо). Зі зміною літературної епохи одні інституції стають більш впливовими в організації та підтримці Ж. л., інші втрачають свою актуальність, з'являються нові, змінюється характер суспільних інституцій, що визначають Ж. л.

Журнал (франц. journal — газета), або Часопис, — друковане періодичне видання, один із засобів масової інформації, що впливає на громадську думку і формує її. Містять статті або реферати з різних суспільно-політичних, наукових, виробничих та ін. питань, літературні, публіцистичні твори, ілюстрації, фотоматеріали, репродукції, листи дописувачів. Розрізняють за періодичністю (тижневик, двотижневик, місячник, кварталник), змістом (громадсько-політичний, літературно-художній, науковий, науково-популярний, технічний, інформаційний, реферативний, бібліографічний, сатиричний, спортивний, фаховий — історичний, медичний, хімічний, фізичний, математичний та ін.), читацьким призначенням (жіночий, дитячий, чоловічий, молодіжний).

Ідея художньою твору (грецьк. idea — першообраз) — емоційно-інтелектуальна, пафосна спрямованість художнього твору, яка приблизно може бути охарактеризована як провідна думка, ядро задуму автора. Уже етимологія слова «І.» вказує, що воно виникло тоді, коли духовний світ людини мав синкретичний характер, а в індивідуальній і суспільній свідомості не було виразної диференціації художньо-образного і логічно-понятійного мислення, мистецтва і науки.

Концепція (лат. conceptio — сприйняття) — розгорнута система поглядів, викладена з наміром уникнути логічних суперечностей при тлумаченні якоїсь складної проблеми, явища. У цьому сенсі літературознавець може мати власну

естетичну концепцію художньої творчості або викладати чужі, запозичені погляди. Те ж стосується й письменників, які мають свої концепції дійсності, героя, творчості. Термін «К.» вживається і для позначення головного задуму, провідної ідеї наукової праці, художнього твору.

Критерій (грец . *kriterion* — мірило, засіб судження) оцінки літератуного твору — система засобів (принципів, зразків, норм, канонів, аргументів) для визначення своєрідності художніх творів, оцінки їх естетичної досконалості чи недосконалості, належності до сфери мистецтва. Термін «К. о. л. т.» етимологічно і понятійно пов'язаний із терміном «критика»: критика — судження, оцінка; К. — засіб судження, мірило оцінки. Якщо предмети матеріальної культури оцінюються за їх відповідністю взірцям, стандартам і функціональному призначенню, то результати духовної культури створюють складнішу оцінну ситуацію. Простота виміру та зіставлення стає позірною. Нові художні твори як естетичні цінності, оригінальні і неповторні, тому для їх оцінки К. як взірець, мірило — непридатний. Оцінка за зразками на основі зіставлення нового твору з уже написаними і опублікованими тільки увиразнює проблему об'єктивності К. Водночас автор сам обирає для себе закон іманентної творчості, за яким слід її поцінювати. За такої позиції виникають інші запитання: чи може критика, що послуговується таким К., бодай якоюсь мірою бути об'єктивною (науковою) і чи є підстави «судити» задум і волю письменника. У пошуках відповіді на ці питання доходимо до естетичної комунікації, до проблем сприймання твору, до його функціонування серед читацьких кіл. Так з'являються К. з-поза художньої сфери і формулюються у вигляді опозицій: зрозумілість — незрозумілість, доступність — недоступність тощо. Соціологічне літературознавство, виходячи з розуміння літератури як художнього відображення дійсності, перейнятого ідейним пафосом митця, брало К. оцінки твору з-поза естетичної сфери. К. виступали правдивість, ідейність (гуманістичний пафос), народність, єдність змісту і форми твору.

Лейтмотив (нім. *Leitmotiv* — букв.: чільний, провідний мотив) — конкретний образ, головна тема чи ідея, визначальна інтонація, що пронизує твір або творчість митця, ненастанно згадувана художня деталь, ключова для розкриття задуму митця.

Модернізм (фр. *moderne* — сучасний, найновіший) — загальна літературно-мистецьких тенденцій неміметичного гатунку на межі ХІХ-ХХ ст., що виникли як заперечення ілюзійно-натуралістичної практики в художній царині, обґрунтованої філософією позитивізму. Ця філософія обстоювала емпіричні, жорстко верифіковані дані єдиним джерелом достеменного знання при принциповому нехтуванні іншими, зокрема, ірраціональними джерелами та посталою на підвалинах цієї філософії «соціально-реалістичною критикою», схильною в залежності від таланту від утилітарних потреб суспільства, ігнорувати фундаментальною категорією мистецтва — прекрасним, красою.

Повість — епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням. Крім обсягу, П. відрізняється від оповідання розгорнутішим сюжетом, більшою кількістю другорядних персонажів, повнішою та глибшою їх характеристикою, наявністю описів. Розмежування П. та роману менш виразне. Схожі вони за предметом зображення (життєві будні чи вагомі історичні події), засобами зображення, розкриттям характерів. Але П. охоплює менше коло проблем, коротший період із життя героя.

Портрет (франц. *portrait* — зображення обличчя людини на фотографії або на полотні) у літературі — засіб характеротворення, типізації та індивідуалізації персонажів. Маючи за основний предмет художнього зображення взаємодію людини з довкіллям, письменники описують зміни зовнішнього вигляду персонажів у конкретних ситуаціях, у взаєминах між ними. Пильна увага до П. персонажів ґрунтується на загальній закономірності, згідно з якою внутрішні психічні стани людей відображаються в міміці (виражальні рухи м'язів обличчя), пантоміміці (виражальні рухи всього тіла), в динаміці мовлення (інтонація, темпоритм, тембр), що допомагає в процесі спілкування глибше розуміти внутрішній світ один одного.

Окрім того, одяг людини часто свідчить про її естетичні смаки, риси вдачі, майновий стан, рід занять. Тому письменники фіксують як зовнішній вигляд персонажів, так і їх внутрішній стан, намагаються витлумачувати відповідність чи розбіжність між їхніми т. зв. зовнішнім і внутрішнім портретами. Тому П. є засобом психологічного аналізу. П. персонажів бувають докладними, розгорнутими або фрагментарними, неповними; можуть подаватися відразу в експозиції чи при першому введенні персонажа в сюжет або поступово, з розгортанням сюжету за допомогою виразних деталей.

Роман (фр. roman — романський) — найбільш поширений у XVIII-XX ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою Прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів. Головними структурними елементами Р. є розповідь та творений нею уявний світ у просторі й часі, населений персонажами, наповнений подіями, укладеними в сюжет.

Рух четвертого травня 1919 року (五四運動 Wūsì Yùndòng) – впливова подія в історії республіканського Китаю: масовий виступ у Пекіні та інших містах проти підписання Версальського договору, який закріплював основи світової геополітики після Першої Світової війни. Згідно договору, Німеччина звільняла Цзяочжоу (пров. Шаньдун), свою єдину колонію у Китаї, але ця територія мала відійти не до Китаю, а до Японії. Гаслами руху стало збереження Шаньдуну за Китаєм, звільнення з посад прояпонських чиновників, заклик до бойкоту японських товарів. Рух четвертого травня став прецедентом громадської солідарності у новій державі та утворив частину більш широкого явища, відомого як Рух за нову культуру.

Виступ тривав понад два місяці. Поліція неодноразово розганяла демонстрантів, лави яких поповнили учні, ремісники, робітники, дрібні й середні підприємці. Організаторів та активістів було заарештовано, але це лише згуртувало учасників акції протесту. Врешті-решт, китайська делегація в Парижі відмовилась підписати Версальський договір, заарештованих студентів було відпущено на волю, а скомпрометованих чиновників звільнено.

«Рух 4 травня» також пожвавив партійне життя Китаю. На початку 1924 року відбулося об'єднання комуністів і гоміньданівців у єдиний фронт боротьби за об'єднання країни і звільнення її від японського впливу. У липні 1925 року в місті Гуанчжоу постав Національний уряд Китаю, а головнокомандувачем Національно революційною армією (НРА) було призначено Чан Кайши.

Цензура (лат. *censura*, від *senso* — роблю опис) — контроль офіційної (світської або духовної) влади за змістом, випуском у світ і поширенням друкованої продукції, творів сценічного, образотворчого та кіномистецтва, радіо- і телепередач, а іноді і приватного листування (перлюстрація) з тим, щоб не допустити або обмежити поширення ідей, інформації, що визначаються цією владою небажаними або шкідливими.

Цілісність літератуного твору — інтегральна якість довершеного літературно-художнього твору, елементи якого взаємодіють між собою за принципом органічних систем: набувають естетично валентного сенсу тільки в контексті цілого. Це можливе тому, що задум письменника постає у вигляді образного осяяння, яке випереджує і опосередковує поетапне і поелементне втілення задуму в сюжетно-композиційну структуру, що має просторово-часові виміри. Пафос твору, який більш-менш повно постає в уяві митця, поступово розгортаючись, наповнює кожную деталь, що вживається в творі, вивіряється на естетичну доцільність і функціональну наповненість. Ц. л. т. характеризує народна сентенція: «Із пісні слова не викинеш». За Ц. л. т. відповідає його композиція. Цією якістю довершеного художнього твору зумовлюється необхідність його цілісного аналізу, що, безумовно, не означає докладного, вичерпного застосування всіх аналітичних процедур. Цілісним може бути навіть частковий, вибірковий розгляд поодинокого епізоду чи тропа. Головна умова цілісного аналізу полягає в тому, щоб будь-який, навіть найменший елемент структури твору, скажімо, звукопис чи епітет, розглядався крізь призму цілісності твору, яка складається у свідомості аналітика, інтерпретатора після естетичного сприймання твору. У світлі цілісного образу твору найкраще і повно досягається функція кожної художньої деталі.

Я-персонаж — індивідуальність літературного героя, що сприймається за наратора та учасник відповідних ситуацій та подій, зображених у художньому творі.

Ярлик (тюрк. *jaŋlog*— указ, наказ) — наклейка із заголовком чи іменем та прізвищем автора на книжковому корінці або наклейка на книжковій палітурці із зазначенням бібліотечного шифру.

СТРУКТУРА, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ РЕФЕРАТУ

Реферат складається із 15-20 сторінок, шрифт Times New Roman 14 та обов'язково повинен містити наступні структурні елементи:

- вступ, актуальність теми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями;

- мета та завдання;

- новизна дослідження;

- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів, який складається із двох розділів;

- висновки до кожного розділу, загальні висновки, перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку;

- список використаної літератури.

Захист та обговорення реферату відбувається на практичному занятті з означеної теми.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Література періоду діяльності Ліги лівих письменників і національно визвольної боротьби проти японської агресії (1931-1945 рр.).
2. Нові теми в китайській літературі періоду соціалістичних перетворень в початковий період після утворення КНР (1949-1966 рр.).
3. Китайська література в період «культурної революції». Політика КПК в період «Культурної революції» щодо творчої інтелігенції.

4. Особливості розвитку сучасної китайської літератури після «культурної революції».
5. Творчість Ван Мена.
6. Творчість Чжао Шулі.
7. Творчість Юй Хуа.
8. Сучасна жіноча проза.
9. Модерністські і постмодерністські тенденції в сучасній китайській літературі.
10. Документалістика та есеїстика, її місце в сучасній китайській літературі.
11. Відображення історії КНР в сучасній китайській прозі (на прикладі найбільш яскравих творів окремих авторів).
12. Літературознавчі, публіцистичні роботи та драматургія Мао Дуня.
13. Естетичні погляди Лао Ше. Есе «Старий віл, розбита віз» (1940 г.) і публікації в журналах.
14. Героїка визвольної боротьби в романі Лао Ше «Вогняне поховання» (1937-1943 рр.).
15. Китайські народні добровольці на Корейському фронті (На прикладі оповідання Ба Цзіня «Товариш Хуан Веньюань» (1953 р)).
16. Чжао Шулі. Розповіді початку 1960-х рр. і повість «Продаж тютюну» - відображення китайської дійсності напередодні «культурної революції».
17. Новий шлях китайської інтелігенції в оповіданні Цзун Пу «Червоні боби».
18. Щоденник Шу І «Останні два дні Лао Ше».
19. Доля роману Лао Ше «Билин» (1952 г. - Нью-Йорк, 1980 г. - Пекін).
20. Есеїстика Лао Ше.
21. Пекін письменника Лао Ше.
22. Автобіографічна повість Мао Дуня «Шлях, мною пройдений».
23. Психологізм Ба Цзіня (на прикладі оповідання «Серце раба» (1931 р) і повісті «Холодна ніч» (1946 г.)).
24. Особливості творчості Ба Цзіня після «культурної революції».

25. Нове прочитання оповідань Шао Хуа «Мова» (1979 г.) і «Лист» (1980 г.) в світлі його документальної епопеї «Епоха кошмарів» (2000 р).
26. Повість Цун Вейсі «Червона магнолія у кам'яної стіни» - яскравий приклад «табірної літератури».
27. Китай після «Культурної революції» як «річка без орієнтирів» (Повість Е Вейлінг «На річці без орієнтирів» (1979 г.)).
28. Трагедія молодого покоління в романі Лян Сяошена «Сповідь колишнього хунвейбіни» (1987 р).
29. Роман Гу Хуа «В долині лотосів».
30. Ідейно-художня своєрідність повісті Лі Те «Послухай цю пісню».
31. Герой повісті Чжао Шулі (1906-1970 рр.) «Пісеньки Лі Юцяя» (1943 р) і повісті Ван Сіцзяня (1918-1995 рр.) «Смерть Лі Юцяя» (1980 г.).
32. Нова форма повісті «Чарівний батіг» Фен Цзіцяя як спроба по'єднання елементів традиційного китайського авантюрно-лицарського, побутового, фантастичного і філософського романів.
33. Відображення подій «Культурної революції» в повісті Фен Цзіцяя «Крик».
34. Оповідання про людей Тяньцзіня в збірнику Фен Цзіцяя «Диваки».

ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ

1. Проблеми вивчення сучасної китайської літератури.
2. Китайський роман на рубежі XIX-XX століть.
3. Діяльність китайського літературознавця Ху Ши (1891-1962).
4. Життя і діяльність Лу Сіня.
5. Життя і творчість Мао Дуня.
6. Життя і творчість Ба Цзінь.
7. Творча спадщина Лао Ше.
8. Становлення сучасного драматичного театру Китаю.
9. Життя і творчість Тянь Ханя.

10. Початковий період відродження китайської літератури після подій «культурної революції» (з 1976 р. до середини 90 рр.) Творчість Ван Мена.
11. Початковий період відродження китайської літератури після подій «культурної революції» (з 1976 р. до середини 90 рр.) Творчість Фен Цзіцяя.
12. «Література реформ» (Ке Юньлу, Чжан Цзе, Лі Говен, Гао Сяошень, Чжан Сяньлян).
13. Драми Цуй Дечжі, Лі Лун'юня, Чжао Гоцин.
14. Питання формування в літературі КНР модернізму і постмодернізму. Творчість Мо Яня.
15. Питання формування в літературі КНР модернізму і постмодернізму. Творчість Цань Сюе.
16. Питання формування в літературі КНР модернізму і постмодернізму.
17. Творчість Ван Шо.
18. «Література пошуку коренів» (Хань Шаогунь).
19. «Експериментальний театр» (Ша Єсінь, Цзун Фусянь, Ма Чжунцзюнь, Гао Синцзянь).
20. «Невигадливий реалізм» (Фан Фан, Чи Лі, Лю Чженьюнь, Лю Хен, Цю Хуадун).
21. Творчість (Вей Хуей, Мяннь Мяннь).
22. Загальний огляд останніх десятиліть китайської літератури.
23. Вплив літератури Заходу на китайську літературу.
24. Основні течії в літературі періоду «Руху 4 Травня».
25. Китайська драматургія початку ХХ століття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Аликберова А.Р. Китайская литература Нового времени XVII в. – начало XX в. : [учебное пособие] / Альфия Рафисовна Аликберова. – Казань, Казан. ун-т, 2014. – 244 с.

2. Ба Цзинь. Избранное: Пер. с кит. / Сост. и предисл. В. Ф. Сорокина. Художественная литература. – М.: Радуга, 1991. – (Мастера современной прозы). – 430 с.
3. Болотина О.П. Лао Шэ. Творчество военных лет (1937-49). – М., Наука, 1983. – 231 с.
4. Гайда И.В. Китайский традиционный театр сицзюй. Под ред. Рифтина Б.Л. М.: Наука, 1971. – 126 с.
5. Ге Ихун, Цзо Лай Становление и развитие современного драматического театра Китая после «движения 4 мая» // Китайская культура 20-40-х годов и современность: Сборник статей. Под ред. Сорокина В.Ф. – М.: Наука, 1993. – 261 с.
6. Желуховцев А.Н. Литература нового Китая // Духовная культура Китая: энциклопедия: в 5 т. / гл. ред. М.Л.Титаренко. М.: Вост. лит., 2006 – [Т. 3:] Литература. Язык и письменность. 2008. – С.146-175.
7. Китайская культура 20-40х годов и современность. Сб. статей. – М.: Наука, – 1993. – 262 с.
8. Лемешко Ю.Г. Современная литература Китая: Учебное пособие / Юлия Геннадиевна Лемешко. – Благовещенск: Амурский гос. ун-т. – 2012. – 146 с.
9. Лебедева Н.А. Сяо Хун. Жизнь, творчество, судьба / Наталья Александровна Лебедева. – Владивосток: Дальнаука, 1998 г. – 164 с.
10. Малявин В.В. Китайская цивилизация / Владимир Вячеславович Малявин. – М.: Астрель, 2000. – 627 с.
11. Мао Дунь. Избранное: Пер. с кит. / Мао Дунь. Сост. и вступ. ст., с. 5-22, В. Ф. Сорокина. – Л.: Художественная литература. Ленинградское отделение, 1990. (Библиотека китайской литературы). – 539, [2] с.
12. Никольская Л.А. Тянь Хань и драматургия Китая XX века / Лидия Александровна. – М., 1980. – 216 с.

13. Современная китайская проза. Багровое облако / Антология составлена Союзом китайских писателей. М.: АСТ; СПб.: Астрель-СПб, 2007. – 511 с.
14. Современная китайская проза. Жизнь как натянутая струна / Антология составлена Союзом китайских писателей. М.: АСТ; СПб.: Астрель-СПб, 2007. – 543 с.
15. Шанхайцы: Сборник произведений китайских писателей / Составители А.А.Родионов и Е.А.Серебряков. Послесловие Е.А.Серебрякова. – СПб.: Изд-во писателей «Дума», 2003. – 336 с.
16. Фэн Цзицай. Чудаки / Предисловие и перевод Н.А.Спешнева. СПб., 2003. – 160 с.

Допоміжна:

1. Алексеев В.М. Рабочая библиография китаиста: Книга руководств для изучающих язык и культуру Китая / Василий Михайлович Алексеев. – СПб.: БАН; Альфарет, 2010. – 504 с.
2. Chinese Literature in the second half of a Modern Century. A critical survey edited by Pang-Yuan Chi and David Der-Wei Wang. Indiana University Press. – 357 p.
3. Dan Yao, Jinhui Deng, Feng Wang, Huiyun Tang. Chinese Literature. – Cambridge University Press, 2012. – 260 p.
4. Huang Y. Contemporary Chinese Literature: From the Cultural Revolution to the Future. – Palgrave Macmillan, 2007. – 219 p.

Інформаційні ресурси:

1. <http://e.lanbook.com/book/46492>
2. <http://e.lanbook.com/book/74662>
3. <http://e.lanbook.com/book/13004>
4. <http://e.lanbook.com/journal/issue/295061>
5. <http://polusharie.com/index.php?topic=123019.0>
6. <http://www.synologia.ru/>
7. <http://www.nlc.gov.cn/>
8. <https://www.livelib.ru/>